

ANTIPHONALE

MISSARUM

JUXTA RITUM

SANCTAE ECCLESIAE

MEDIOLANENSIS

ROMAE

TYPIS SÒC. S. JOANNIS EVANGELISTAE

DESCLÉE ET SOCI

Typographi Pontificii

MCMXXXV

SACRA CONGREGATIO RITUUM.

MEDIOLANEN.

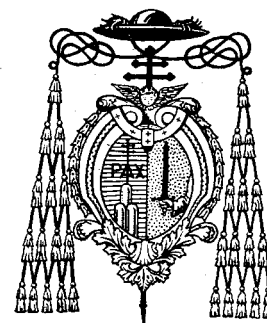
Nº M. 50/935.

Instante E.mo ac Rev.mo Domino Alfrido Hildephonso Cardinali SCHUSTER, Archiepiscopo Mediolanensi, et referente infrascripto E.mo Cardinali Camillo LAURENTI, Sacrorum Rituum Congregationi Praefecto, Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa Undecimus Antiphonale Missarum juxta ritum sanctae Ecclesiae Mediolanensis, ad fidem antiquorum codicum restitutum, novaque simul ac traditionali notularum specie adornatum, et ab omnibus qui sacris juxta liturgiam ambrosianam legitime perfunguntur tamquam typicum habendum, prouti in adjecto prostat exemplari, probare et concedere benigne dignatus est. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 10 Julii 1935.

C. CARD. LAURENTI, S. R. C. Praefectus.

Loco ✠ Sigilli

Henricus DANTE, *Substitutus*.

A. HILDEPHONSUS

S. R. E. CARDINALIS TIT. S. MARTINI

ARCHIEPISCOPUS

UNIVERSO CLERO MEDIOLAN. SALUTEM IN DOMINO.

Liturgicarum Ambrosianae Ecclesiae melodiarum ipsiusque ritus quo Mediolanensis Ecclesiae filii in sacris litandis perfruuntur una eademque est historia; cum talis ab initio Divinas inter laudes sacrumque melon nexus fuerit, ut vix absque cantu divina celebrarentur officia, ecclesiasticam orationem venerabundo quodam famulatu decorantibus artis musicae castis spiritualibusque melismis. Unde, postquam Noster s. m. decessor, Andreas Carolus Cardinalis Ferrari, a Sancta Apostolica Sede approbationem impetravit Missalis Ambrosiani ad formam restituti primigenam, in quo plurimum contulerunt virorum studia inclytorum — Doct. A. Ceriani, M. Magistretti, et illius demum quem nunc Pium Papam Undecimum omnes veneramus — restitui necesse erat et Liber Cantatorius seu *Antiphonarius Missalis* ad genuinam, quae ab antiquis recensetur melioris notae codicibus, lectionem. Cui veteris Ambrosiani cantus instaurationi, quo favens quodammodo praepararetur ambitus, ad Majorem Nostram Mediolanensem Ecclesiam paucis abhinc annis Musicae et Cantus Ambrosiani altiorem scholam instituimus, vel potius restituimus. Nunc autem

assiduīs accedentibus studiis ejus quem huic scholae moderandae feliciter praeposuimus, Gregorii M. Suñol, presbyteri et monachi B. M. V. de Monteserrato O. S. B., patiens et sagax principalium, qui supersunt, codicum investigatio satis completa videtur, ex qua melodicus erutus est textus; quem licet hodiernus studiorum status absolute primigenum dicere haud sinat, veteri codicum nihilominus traditioni prae cunctis conformem ultro fateamur. A qua traditione authentica, tot tantisque monumentis confirmata, arbitrarium quid ageret et scientiae contrarium qui recederet : praefatorum enim tramite codicum, ad saeculum XI communiter, immo nonnumquam ad antiquiora tempora reducimur, in quibus scilicet liturgica traditio, sicut in gregorianis pariter contigit exemplaribus, generatim intacta servabatur et in omnibus Ecclesiis regnabat uniformis.

Normam secuti s. m. decessoris Nostri Andreae Card. Ferrari, haec omnia studia quibus primigena Antiphonalis Missalis nostri restituitur lectio, supremo Sedis Apostolicae subiecimus iudicio, quae, maturius re probata, Decreto S. Congregationis Rituum die X Julii 1935 textum, necnon et notularum formam *Antiphonalis Missarum juxta ritum S. Ecclesiae Mediolanensis* ad fidem codicum rite approbavit, opus laudante et confirmante Ipso SS. D. N. Pio Papa XI.

Nostrum amodo est, novam hanc editionem Archidioecesis Mediolanensis tum venerabili Clero tum dilectissimis tradere fidelibus, ut seposita infra annum melodum Ambrosianorum quavis alia collectione vel traditione, a Majori Ecclesia ad alpestres usque per Alpes paroecias, divina tandem resonet laus, consonis vocibus, cordibus, immo et vita.

Quam editionem Ambrosiani Cantus Ecclesiae Nostrae dum repraesentamus, oblivisci non possumus piorum illorum Augustini adhuc catechumeni fletum nostris in templis liturgicum fidelium cantum ab Ambrosio feliciter institutum primum audientis; nec fugit Nos ejusdem Ambrosii responsum ad Arianos crimini vertentes quod per sacram ille musicen fideles sibi devinciret : « Hymnorum quoque meorum carminibus deceptum populum ferunt. Plane nec hoc abnuo. Grande carmen istud est, quo nihil potentius. Quid enim potentius quam confessio Trinitatis, quae quotidie totius populi ore celebratur? Certatim omnes student fidem fateri; Patrem et Filium et Spiritum Sanctum norunt

versibus predicare. Facti sunt omnes magistri, qui vix poterant esse discipuli. » (*Serm. Contra Auxentium : de Basilicis tradendis.*)

Piis illud votis exoptantes, ut, per hanc Cantatorii Ambrosiani ad veterum codicum fidem recensionem Clerus et fideles Ecclesiae Mediolanensis « Patrem et Filium et Spiritum Sanctum norint versibus predicare », Triadis Augustae benedictionem in omnem Nostrum spiritualem gregem invocamus, Ambrosii illud repetentes : *Unum, potens per omnia — Fove precantes, Trinitas.*

Dabamus Mediolani ipso Natali Ordinationis Nostrae die XII Kal. Aug. MCMXXXV.

✠ Hildephonsus Card. S. MARTINI Archiepisc.

Omnia jura vindicabimus tam in rhythmica signa quam in carmina.

DESCLÉE & SOCH.

Copyright 1935 by DESCLÉE & CO, Tournai.

DE RATIONE ET USU HUIUS ANTIPHONALIS MISSARUM.

Sanctae Ambrosianae Ecclesiae ritus venerandos proprius quoque comitatur cantus et ornat : qui, licet adnotetur in membranaceis quibusdam fragmentis saeculo quidem X descriptis, Mediolanensem vero saeculi VIII jam satis evolutam traditionem referentibus, integer tamen ad nos usque non pervenit nisi in codicibus saeculi XII vel recentioribus.

Eo enim tempore Mediolani, sicuti jam Romae evererat, peculiaris ac singularis forma melodica orta est, tam ex antiquis ac tunc communibus, quam e nuperrime institutis, modis effecta, quae musicae latinae nova veraque species haberi potest.

At, quamvis jam a saeculo XIII, lectiones quaedam parum accuratae et a pristina traditione dissonae in ambrosianos codices irrepserint, tantummodo circa finem saeculi XIV ambrosianae melodiae — sicut et gregorianae — negligentius transcriptae sunt; et gradatim, sive ob depravatum cantorum sensum, sive ob scriptorum incuriam, sive denique ob praejudicatas illorum, qui theorici vocabantur, opiniones, valde corruptae sunt.

Ab ipsis vero praesentis saeculi primordiis necessitas urgebat revertendi ad fontes, idest ad antiquiorum codicum lectionem et cognitionem; ita ut, juxta probatas criticae rationis leges, veneranda liturgia ambrosiana genuinos ac legitimos reciperet modos; quae necessitas ideo creverat, quod aliena genera, in mediolanensem cantum illapsa, illum, et quoad formam et quoad ipsam rei substantiam, jam non sibi constantem effecerant.

Nec egregii defuerunt viri qui, laudabili zelo moti, sua sponte huc intenderent : eorum tamen conatus, qui, ob peculiare rerum condiciones, non plenum tunc suum consecuti fuerant effectum, fructum et conclusionem quodammodo suam habuerunt cum Eminentissimus Cardinalis A. Hildephonsus Schuster, Mediolanensis Archiepiscopus, pro sua in ambrosianam liturgiam sollicitudine.

De Lectione hic tradita.

ix.

die XII Martii MCMXXXI peculiare musicae sacrae instituit Athenaeum, quod veluti sedes esset omnium studiorum quibus integra vita genuino cantui ambrosiano restitueretur, normamque praeberet ad vetusta traditionis documenta perquirenda.

Quos hucusque fructus in hac restitutione per quatuor, quibus vixit, annos, Mediolanensis Schola produxerit, satis ostendunt et approbatio quam die XV Maji MCMXXXIV Sacra Rituum Congregatio concessit cantibus, qui in nova Missalis ambrosiani editione, quam typicam vocant, habentur, et praeclarus plausus a Summo Pontifice Pio XI restitutioni "Praeconii paschalis" tributus, per litteras ad Eminentissimum Cardinalem Schuster datas die III Aprilis MCMXXXIV, quod utrumque opus ab ipsa Schola peractum est.

I

DE LECTIONE HIC TRADITA.

Cum hujus praefationis non sit ea omnia exponere quae *apparatum* — uti dicunt — *criticum* constituunt, (quae res potius ad opus quoddam juxta scientiae leges elaboratum pertinet, suo tempore vulgandum), hic breviter tantum ac compendiose explicabimus quae fuerit hujus laboris ratio; agendum ergo : primo *de restitutione textus* : de musicis modis seu de melodia, de notarum scriptura seu de notatione et de musico numero seu de rythmo; secundo, de *usu hujus textus* sic restituti, scilicet de regulis practicis; tertio, *de distributione liturgica* universi operis.

A. — De restitutione textus.

Cum Ecclesia Ambrosiana proprii Missalis typicam, ut aiunt, editionem jam in usu habeat (1902-1909), maxima diligentia hunc textum secuti sumus sive quoad lectionem, sive quoad ipsam rationem scribendi et interpungendi.

Attamen, sicut in restitutione Gradualis et Antiphonalis romani (1904, 1919), atque Antiphonalis Benedictini (1934), et sicut in ceteris ejusdem generis editionibus factum est, ita et hic, *ad antiquiorum codicum fidem*, repetitiones seu adjectiones illae in

textum partium mutabilium inductae sunt, quas et musicum ipsarum momentum hic requirebat, et usualis editio Missalis merito respuebat. Quae quidem adjunctio facta est ad mentem facultatis a Sacra Rituum Congregatione tributae pro Ritu Romano die XXIV Martii MCMVI, et juxta decretum diei VII Augusti MCMVII ejusdem Sacrae Congregationis.

B. — De musicis modis seu de melodia.

Musicos autem modos seu pristinam melodiam ut juxta legitimas rationes restitueremus, primo omnia documenta musica ambrosiana exploranda erant, ab antiquissimis ad novissima, quotquot in tabulariis et in bibliothecis inveniuntur et Mediolani et in Lombardia, et in Italia, denique apud exteras gentes. Quae, licet non omnia ejusdem essent momenti, cum valde inter se differrent et quoad textum et quoad internam rationem, omnia tamen probanda erant, ut eligeremus ex quibus praecipue, juxta leges sanae criticae, lectio vera sumenda esset.

Selectio igitur tunc facta est, postquam, perspectis omnibus documentis, veras et proprias traditae formulae musicae ambrosianae notas excussimus, ejusque progressum per saeculorum decursum probavimus. Documenta vero quae elegimus, photographica arte expressa sunt, ut facilius adhiberentur praesertim in textuum collatione.

Fundamentum autem hujus operis testimonium illud fuit, quod antiquiores et integriores saeculorum XI et XII textus praebent, quodque fragmentis saeculi X innititur et ab optimis chirographis aetatum proxime sequentium declaratur et comprobatur. Studium vero primo *intrinsecus* fieri debuit ut scriptoris regula et iudicium discernerentur, et ex ipsis chirographis norma sumeretur de veritate formulae musicae; deinde *extrinsecus*, cum animum ad historiam et progressionem ipsius liturgiae ambrosianae verterimus.

Hoc igitur modo eruta est lectio ista, quae pristinum et genuinum modum musicum a majoribus ambrosianis in quantum traditum, communiter probe exhibet; quapropter secuti sumus, uti patet, eamdem methodum qua usi sunt restitutores cantus gregoriani, ratione tamen habita peculiaris indolis ambrosianae

melodiae. In ipsa enim, sicut et in gregoriana, typi et exempla quaedam sunt quae integre servanda erant, nisi ratio suaderet ut mutationes, inductas ad textus aptandos, reciperemus. Cum vero typi et exempla haec, pro majoribus quibus ambrosianus cantus pollet antiquitate et libertate, non necessario neque semper habenda sint tamquam singularia et fixa, variationes quasdam servavimus, propter diversam progressionem locorum quae praecedunt vel sequuntur typicas ipsas melodias.

Tot insuper chirographorum comparatio nobis pandit multas ex illis communibus modorum legibus, de quibus tam late disserebant mediae aevi scriptores musici; cum in ambrosianis melodibus ipsae evidentius appareant, propter faciles ac frequentiores, quam in gregorianis, mutationes toni seu transpositiones. Quae cum non parum conferant ad intelligendum momentum notulae *si*, (res sine dubio haud facilis), nobis hoc quoque contulit ut quasdam colligeremus regulas de usu [be]mollis et [be]quadrati. Circa vero modum scribendi [be]molle, notandum est in hoc Antiphonali ipsum, *ubi ponitur, vim suam retinere usque dum occurrerit 1° [be]quadratum, aut 2° lineola divisoria, aut 3° dictio nova.*

Non tamen curavimus indicare uniuscujusque partis modalitatem, statuere scilicet qui sint modi sic dicti authentici aut plagales, qui sit modus protus, deuterus etc.; cum numquam in ambrosianis chirographis inveniatur talis modorum distributio, ceterum, valde artificiosa, saepe arbitraria, neque semper internae melodum analysi consona.

Et cum, saeculorum decursu, in liturgiam quoque mediolanensem officia quaedam inducta sint recentiora, quae propria musica carebant, aut modis non omnino aptis erant instructa, necesse fuit, sicut et in gregoriano, illa iterum melodiis ornare, quae inter jam exstantes eligerentur, seu — ut aiunt — illa *centonizare*, juxta propriam indolem ambrosianae collectionis.

Integre igitur restituti modi ambrosiani, integre quoque — sicut gregoriani — servandi sunt, ita ut nemini liceat in eorum usu suo quid arbitrio demere. *Sint* ergo, et ipsi, *ut sunt, aut non sint*: quare nullo modo musicum textum fas est brevare. Quod si quaedam interdum digne cani non possint, (Cfr. Dec. S. C. R. 3697^v), verba tantum, alta, consona uniformique voce — exempli gratia, recto tono — recitentur.

C. — De modo scribendarum notarum seu de notatione.

Antiquissima illa chirographa ambrosiana saeculi X eandem notationis formam habent quam ritus Romani codices in Italia, praecipue vero in hujus regionibus superioribus, exhibent. Ceterum, notatio ambrosiana eandem fere progressionem habuit ac latina, idest : primo, paulatim facta est "*diastematica*"; saeculo XII jam induit formam quae dicitur "*guidoniana*"; postea, cum scriptura textus facta est "*gothica*", ipsa quoque, sicut multae aliae occidentales notationes, eandem figuram assumpsit, et ita amisit multa quae singularia erant et magni momenti quoad rythmum et aptam textus liturgici significationem; saeculo vero XV, melodiae transcriptae sunt ipsis neumis tunc apud alias quoque nationes et liturgias usitatis; denique, exeunte eodem saeculo, et integro XVI, in usu fuit gravis illa notatio quadrata, quae invaluit tempore communis musicae liturgicae corruptionis.

Rejiciendus sine dubio nobis erat ultimus hic modus scribendi notas; seponenda pariter notatio illa gothica, ut merito tandem antiqua notatio resumeretur ambrosiana, artificiose tamen composita et disciplina quadam adstricta in hodiernis neumis, quae in hac editione adhibentur; cum illae, uti jam nostris diebus comperitum est, velut legitimus progressus accipiendae sint cujusdam regulae, verae et propriae, ipsius cantus ambrosiani.

Neumas autem, praecipue in "*melismata*", conjungentes, servavimus ambrosianum genus, quod saepe differt a modo quo illa in gregoriano uniuntur.

Ubi vero chirographa discrepabant, facile curavimus :

a) ut servaretur quaedam grata libertas, magis consentanea naturae, quodammodo obsoletae et minus fucatae, hujus musici generis;

b) ut haberetur quoque formularum compensatio, seu commutatio; ita ut major esset varietas scripturae, ad exemplar ipsorum chirographorum;

c) postremo vero, ut electio praecipuarum notarum, quae melodiam et rythmum fulciunt, sic fieret, ut neumarum rythmus responderet modo uniuscujusque melodiae.

De usu vero, sive quarundam singularium neumarum, sive signorum quae "*suppletiva*" vocantur, in secunda hujus introductionis parte agitur.

D. — De musico numero seu de rythmo.

Cum omnes codices cantus ambrosiani, nullo excepto, neumas disponant juxta ordinem proprium "*rythmi liberi seu soluti*", facile haec dispositio retenta est et in praesenti editione, sicut in editione vaticana factum constat ex litteris Sacrae Rituum Congregationis diei XVIII februarii MCMX.

Antiquissima vero fragmenta codicum saeculi X habent omnia signa "*suppletiva*" in eadem fere forma qua signa melodica et rythmica inveniuntur in manuscriptis sangallensibus et beneventanis. Quare non erant ipsa signa seponenda in restitutione cantus ambrosiani, neque hujus notatio despolianda hoc praecipuo et significanti auxilio, licet recentiora chirographa, quae ceterum ipsam neumarum conjunctionem negligebant, illud saepe omitterent.

Quae autem in fragmentis continentur, non pari modo perfecta absolutaque sunt. In ipsis tamen reperiuntur :

a) forma signorum;

b) justus rythmus quarundam formularum, quae saepe in ambrosiana collectione iterantur;

c) notio quaedam rhythmicarum subtilitatum, quas nonnunquam repetere licet in similibus casibus, ratione melodiae vel textus.

At praeter ista signa antiqua "*suppletiva*", quaedam peculiare formae in recentioris aetatis chirographis inveniuntur, quae, prudenter inter se collatae, intelligentiam praebeant aliarum subtilitatum rhythmicarum, certe non spernendarum.

His igitur rationibus innixi, invenimus non tantum moras extremarum partium, tam incisorum quam membrorum et periodorum, quarum notatio non modicam utilitatem conferat ad communem cantum choralem; sed etiam, post maturam explorationem, normam scite interpungendi, secundum conditionem periodi, textum et melodiam; explanavimus quoque multas modales transitiones, et ita explicavimus genuinam rationem qua

auctores musici ambrosiani haec tria inseparabilia : textum videlicet, melodiam et modalitatem, conjunxerant et expresserant in rythmicam unitatem.

II

DE USU TEXTUS RESTITUTI.

Ut rite neumae, rythmica signa et cetera ambrosiano cantui peculiariora intellegi possint, has normas, e codicibus et ex antiquis auctoribus deductas, statuimus, primitivam formam ambrosianae scripturae oratoriae, seu *chironimicae*, semper adjungentes.

A. — Neumae seu potius accentus
e quibus neumæ gignuntur.

Virga (/) nota altior : accentus acutus.

Punctum (• vel -) nota depressior : accentus gravis.

Ex his *melodicis accentibus* neumae omnes effectae sunt, quibus vis inest non quantitativa sed melodica. Quoad enim quantitatem, sicut accentus, ita et notulae omnes eandem vim habent, licet hæc leviter mutetur pro loco quem in melode illae obtinent.

Simplices neumae duabus notis constantes :

Clivis (/) est conjunctio accentus acuti (*virgae*) et gravis (*puncti*) : idem valet ac accentus circumflexus.

Pes seu podatus (/ vel ✓) est conjunctio accentus gravis (*puncti*) et acuti (*virgae*) : idem valet ac accentus anticircumflexus.

Simplices neumae tribus notis constantes :

Climacus (/•. vel /-•) est conjunctio unius accentus acuti et duorum gravium. *Puncta* (accentus graves), cum exoriantur e linea diagonali partita, formam sumpserunt cujusdam rhombi.

Scandicus (/•. vel /-•) est conjunctio unius accentus gravis et duorum acutorum, cum ictu super prima notula.

Salicus (/ vel ✓) est conjunctio unius accentus gravis et duorum acutorum; at ictus est super secunda notula (cf. infra).

Porrectus, seu clivis resupina (/ vel /•) est conjunctio accentus acuti, accentus gravis et alterius acuti.

Torculus, seu pes flexus (/ vel ✓•) est conjunctio accentus gravis cum acuto et altero gravi.

Neumae compositae.

Quinque quae praecedunt neumae dicuntur compositae, si plus quam tres notulas numerent ; vel si neumæ inter se agglutinentur binae aut ternae.

Ita *pes et climacus* efficiunt *scandicum subpunctum*; duo *pedes* dant *torculum resupinum*; duo *clives*, *porrectum flexum* etc.

B. — Neumae ad ornatum.

Quae triplicem habent vim : 1) pro euphonia; 2) pro rythmo; 3) pro expressione.

1) Pro euphonia vim habent :

Quilisma (~)

 vel

huc tendit ut producat praecedentem notulam; vel etiam, si sit post neumam duarum notarum, vim priorum notarum geminet.

In hoc Antiphonali *quilisma* tunc tantum restituimus cum antiquiora fragmenta ipsum ponunt in intervallo tertiae ascendente, aut in serie notarum in quinta ascendente : qui ultimus casus in posterioris quoque aetatis chirographis reperitur.

Liquescons

Liquescens

■, ■, ■, ■, (, /, /, /.)

cujus finis est solutam efficere enun-
tiationem litterarum illarum consonan-
tium, quæ liquidæ dicuntur, necnon
diphthongorum. Ambrosiani codices
saepius liquescentes notulas solas ex-
hibent, rarius cum neuma duarum vel
trium notularum unitas. Quem dupli-
cem usum nos quoque servavimus,
ubi aderat in antiqua notatione.

2) pro rythmo vim habent :

Pressus

Pressus

 (*∫* vel */n*), (*/∫*)

 (*∫π*) (*ππ*)

 (*∫π*) (*ππ*)

 (*∫-*), etc.

qui in eo consistit quod punctum (seu apostropha) ponitur ante neumas (*punctum ante neumam, pressus*); aut, per unicam emissionem, in unum duplicis temporis sonum unitur ultima notula alicujus neumae cum prima sequentis neumae. Uniones illae rythmicae plerumque non parvi sunt ponderis, cum ad eas praecipue annitatur rythmus.

Oriscus (5)

Oriscus () qui est punctum (seu apostropha) post neumam positum (*punctum post neumam, oriscus*). Ipse igitur claudit et munit neumae finem. In codicibus vero ambrosianis invenitur sive in forma communiter tradita, sive in forma illa quae improprie “ plica ” appellata est. Ipsius est inter se neumarum uniones distinguere quae sunt in quadam serie notarum super eandem chordam positarum, ita ut post *oriscum* semper incipiat nova neuma. Cum tamen oriscus potius maneat notula agilis, ictus est semper in praecedentibus.

3) pro expressione vim habet :

Apostropha ♪ ♪ ♪ quæ numquam in ambrosianis codicibus
(? ” vel // ///) adhibetur nisi in casibus de quibus jam
♪ ♪ supra diximus; ut videlicet constituat aut
pressum (ante neumam) et tunc quoque *puncti*
formam habet, aut *oriscum* (post neumam).

. In antiquioribus chirographis ambrosianis, geminata (*distropha*) saepius reperitur quam trigemina (*tristropa*). Geminatam (*seu distropham*) illam servavimus, discernentes eam a simplici *puncto duplici*, quando sensus melodicus, rythmicus aut textualis agiliorem vivacioremque dictionem exigebat, numquam vero ad quietem indicandam. Tunc igitur exprimenda est quadam repercussione, vel si dicere liceat iterata quadam, dulci etsi non molli, soni emissionem, ac si esset quarum notularum neuma : quod faciliorem efficit dictionem protractam et unionem textus cum melodia.

Quae repercussio si digne fieri nequeat, satis erit uno tenore totum proferre; sed, prout res exegerit, suaviter *crescendo* vel *decrecendo*.

C. — **Signa suppletiva.**

Ambrosiana fragmenta, sicut codices romani qui apud S. Gallum, Beneventi, Nonantulae, Divoduri, Carnuti et in Aquitania servantur, neumarum scripturam moderantur, vel peculiaria signa eidem addunt, ut indicent sive mutationem quamdam, quae rhythmicam neumarum vim afficiat, sive tantum aliquam dictionis subtilitatem.

Normae :

Quae signa in hoc quoque Antiphonali Missarum recepimus :

a) ad uniones neumarum explanandas;

b) ad sonorum divisiones notandas;
c) ad eorum vim definiendam quoad modalitatem et quoad progressionem periodi textus ac melodis.

1. *Episema transversum* (✓ - ✓)

✓ π π' ~ ~ (---) denotat notulas paululum producendas esse. Itaque notula, a qua fertur, non est duplicanda in binaria aut ternaria successione motus, neque emittenda intensitate soni majore quam a textu et melodia requisita.

In chirographis indicatur quoque mediante littera "T" (*tenete*); dum "C" (*celeriter*) denotat reditum ad consuetum motum, vel indicat motum communem, seu mediocriter acceleratum.

2. *Punctum mora vocis*   vere duplicem vim confert notulae, seu illam proprie duplicat, ac propterea statuit novam rhythmicam vim in successione binaria vel ternaria motus. Sic convertimus quaedam “*tenete*” necnon moras proprias ultimae notae periodorum.

3. *Ictus rhythmicus* : hoc modo, artis musices vocabulo, designatur nota quae est fulcrum motus rhythmici.

Hic rhythmici gradus, qui absque impulsione et monotonia procedit, libere sibi succedit tertia aut quarta quaque nota (tempora simplicia); ita ut uniones binarias aut ternarias (tempora composita) constituat.

Quapropter inter duos ictus semper intercedere debet una saltem nota, nec plus quam duae.

Ictus porro rhythmicus prorsus distinguitur ab accentu tonico, cum notae quibus respondet sint tantummodo fulcra quibus rhythmus firmet gressus suos. Accentus tonicus, e contrario, per se semper est agilis, sublimis et ad arsim pertinet tam rhythmici quam melodici motus verbi.

In hoc Antiphonali *ictus rhythmicus* adest licet nullo peculiari signi notetur :

a) *initio neumarum*. Si interdum, quod raro contingit, ictus ponendus sit super secundam notam, ostenditur signo de quo infra (cfr. f.)

b) in “*pressu*”, in quo tamquam vera initii nota habetur prior duarum quae eodem tono canendae sunt per unicam vocis emissionem.

Unde, in casibus qui, ut sequentes, veniunt :   prima neuma harum trium unionum, quae pressum constituunt, ictum proprium e prima in secundam transfert notulam.

In multis vero ex his casibus, ambrosianos codices imitati, super primam notulam *pressus*, et *clivis* cum *oriscu*, saepius etiam episema posuimus, ad indicandam quamdam moram,   ut vitaremus praecipitem motum in secundam notulam : igitur effectum potius negativo.

c) in “*salicu*”. In hac neuma, quae constat tribus notis ascendentibus, quarum prima a ceteris soluta est, ictus rhythmicus cadit in secundam notulam, quae paululum etiam hic protrahenda est, sicut huic neumae peculiariter convenit.

d) in “*quilismate*”   . Ictum rhythmicum hic semper accipit notula quae quilisma praecedat : si vero praecedat *podatus* aut *clivis*, eorum prior notula geminatur, et altera ictum fert ac producit, uti ex exemplo allato patet.

e)   initio in notis quae duplicem habent vim, per “*punctum moram vocis*” significatam.

f)   ictus rhythmicus notatur “*episemate recto*” in notis solis (*punctis*) aut in subdivisionibus neumarum quae plus quam tres notas habent. Iterum animadvertimus hoc signum, cum gressum tantum rhythmicum indicet, nihil ad notularum vim et intensitatem conferre.

D. — Pausae earumque vis.

1. Denotat *melodis finem*, vel cantandi vices a choris esse commutandas. Ipsa praeparatur, cursum retardando plus vel minus, sicut textus vel melodia requirunt.

2. est *finalis periodi* seu pausa major. Quae et ipsa praeparanda est quadam mora, minore tamen quam in praecedenti. Vult ipsa quoque cantus indutias, saltem spatio unius notulae productas.

3. *pausa media* idest finalis membri cujusdam periodi : non requirit indutias neque notularum geminationes, praeter eas quae aliunde in ipsa notatione indicantur, et ipso ultimae notulae tempore tribuit respirandi modum.

4. a) b) c) pausa minima seu incisi :

omnia servanda sunt sicut in praecedenti pausa media, at plerumque denegatur respiratio. In *a* denotat notam duplicandam; in *b* morae subtilitatem tantum; in *c*, nullam moram, sed solum ictum, cum analytice nihil aliud sit quam finalis seu thesis rythmi elementaris.

5. a) b) est simplex significatio gressus rythmici, et ponitur supra vel infra notas quae terminant unionem binariam vel ternariam, cum quadam mora in *a*, non in *b*. Numquam super his danda est major vis sono, cum haec solummodo e textu vel e melode pendeat.

6. * hoc signum, initio alicujus melodiae positum, indicat ambitum intonationis a cantore dandae : in fine vero, iterationem alicujus partis.

7. * * hoc signum, quod circa finem ponitur quarundam cantilenarum (ex. gr. Gloria et Credo), notat tempus quo uterque chorus, aut schola et chorus, ita concinant, ut, *conjunctis omnium vocibus cantus concludatur.*

III

DE DISTRIBUTIONE LITURGICA.

Generalis distributio ea est quae in ambrosianis codicibus invenitur, per quam videlicet annus liturgicus in duas dividitur partes : *hiemalem* et *aestivam*.

Cum vero jam a multis saeculis facta fuerit distinctio inter *Missale* et *Breviarium*, nunc quoque *Antiphonale Missarum* edendum fuit sejunctum ab *Antiphonali Divini Officii*.

Facilius autem ut animadvertatur momentum quod liturgia ambrosiana tribuit Dominicae solemnitati, *Antiphonale* hoc in prima sui parte refert solummodo *Dominicale*, et *Domini Solemnitates*.

Haec PRIMA PARS subdividitur in *hiemalem* et *aestivam* : quarum altera, ad antiquiorum codicum fidem, sui initium definite habet in

responsorio “*ad fontes*” Sabbati Sancti. Ne vero inutiliter pluries eadem repeterentur melodiae, sequitur *Commune Dominicale*, idest repertorium pro Dominicis proprias melodias non habentibus.

PARS SECUNDA complectitur *Sanctorale*, incipiens a *Communi Sanctorum* pro festis quae propriis carent melodiis, et ipsa quoque dividitur in *hiemalem* et *aestivam*.

Ex hac dispositione utrumque *Commune*, idest *Dominicarum* et *Sanctorum*, continetur circa medium librum, quod quantae sit utilitatis nemo est qui non videat.

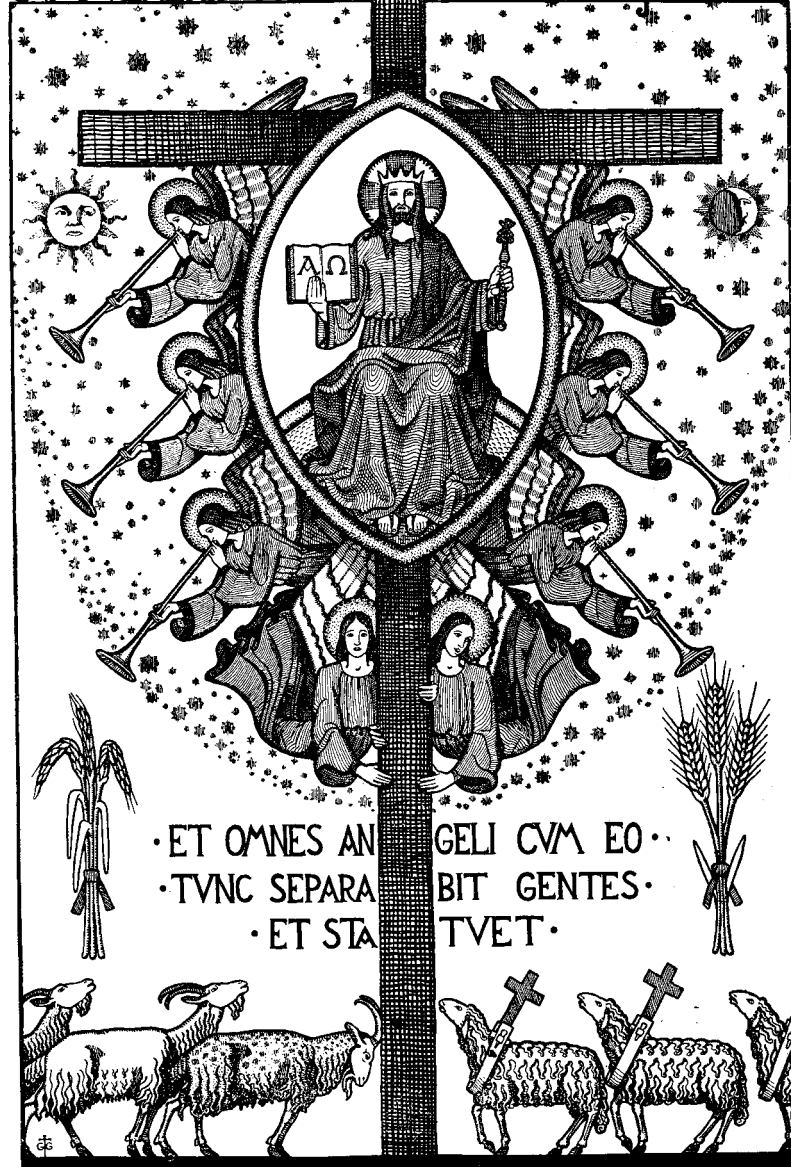
TERTIA denique PARS complectitur *Ordinarium Missae* et *Tonos communes*. In APPENDICE vero ponimus quasdam cantilenas quae interdum canuntur ante vel post Missam.

His igitur explanatis juvat omnes hortari ut regulas normasque traditas in usum diligenter sciteque vertant; ita ut restituti vim suam nativam atque gratiam redoleant ambrosiani modi.

“Quam formam si diligenti studio imitari conamur, nos quoque subtilem percipiemus dulcedinem intellectus, canentes Deo in cordibus nostris, spiritu et mente” (*Inst. Patrum.*)

DOMINICALE
CUM
SOLEMNITATIBUS DOMINI

CVM VENERIT FILIVS HOMINIS IN MAIESTATE

• ET OMNES ANGELI CVM EO •
• TVNC SEPARABIT GENTES •
• ET STA-
• TVET •

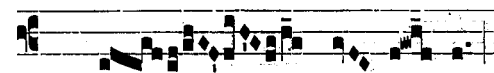
HÆDOS A SINISTRIS • ET OVES • A DEXTRIS SVIS

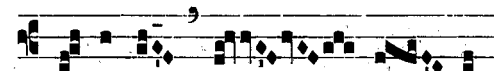
PARS HIEMALIS

Dominica I. de Adventu.

INGRESSA.

D te, * Dó- mi- ne,

le-vá-vi á- ni- mam

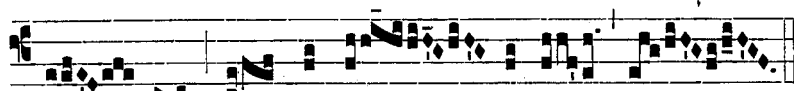
me- am : De- us me- us, in te con- fí- do,

non e-ru- bé- scam : ne-que irrí-de- ant me i-ni-

mí- ci me- i : é- te- nim u-ni-vérsi, qui te ex-

spé-ctant, non confun-déntur.

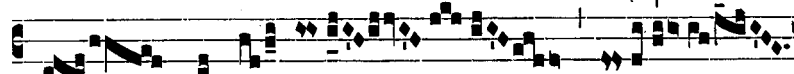
PSAL-
MELLUS.

D

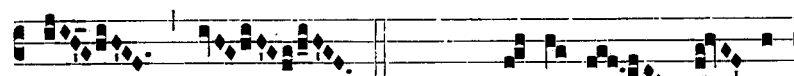
E-us * ma-ni-fé-ste vé-ni-et : De-us

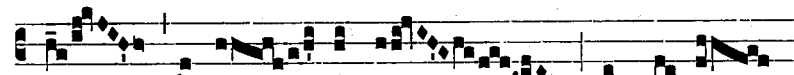
no-ster, et

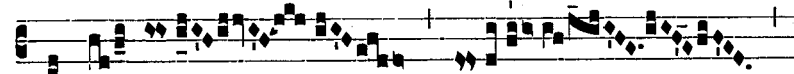
non tardá-bit.,

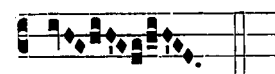
∇. De-us de-ó-rum Dó-mi-

nus lo-cú-tus est : et vo-cá-

vit ter-ram.

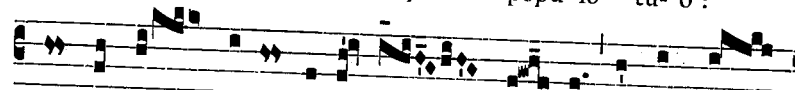
POST EPISTOLAM. Hallelújah. ∇. Praeveniámus, *ut in Communi Dominicale I.*

IN FERIIS. Hallelújah. ∇. Deus maniféste, *ut in eodem Comm. IV.*

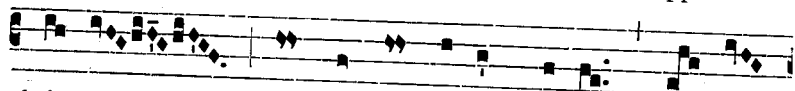
POST
EVANGELIUM.

P

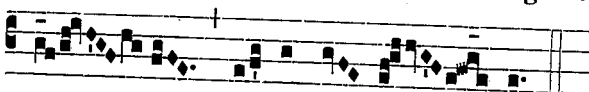
Ar-ce, Dómi-ne, * par-ce pópu-lo tu-o :

et ne des haere-di-tá-tem tu-am in oppró-

bri-um : ne quando di-cant gentes : U- bi

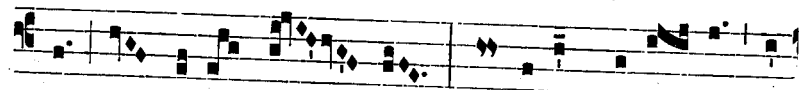

est De-us e-ó-rum?

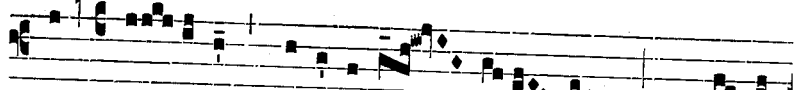
OFFER-
TORIUM.

P

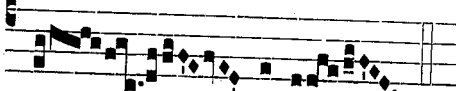
Ronunci-á-bo * ve-ri-tá-tem tu-am, Dómi-

ne, in o-re me-o : quó-ni-am di-xí-sti : In

ae-tér-num mi-se-ri-cór-di-a aedi-fi-

cá-bi-tur.

CONFRA-
CTORIUM.

D

I-ri-ge me * in ve-ri-tá-te tu-a,

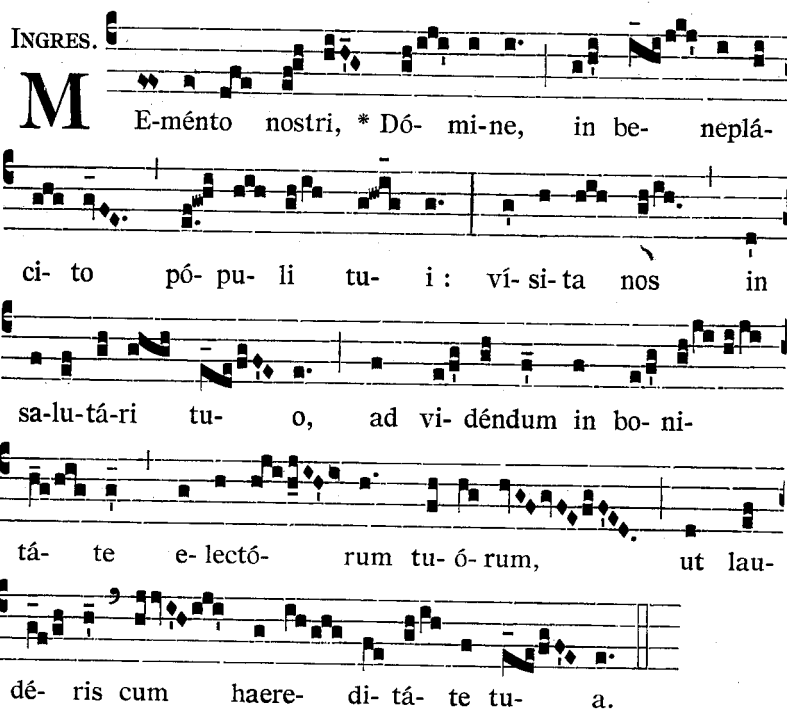

et do- ce me : qui- a tu es
De- us me- us, et te su- stí- nu- i to- ta
di- e. Et- e- nim u- ni- vérsi, qui te expé- ctant,
non confun- dentur.

TRANS-
TORIUM.

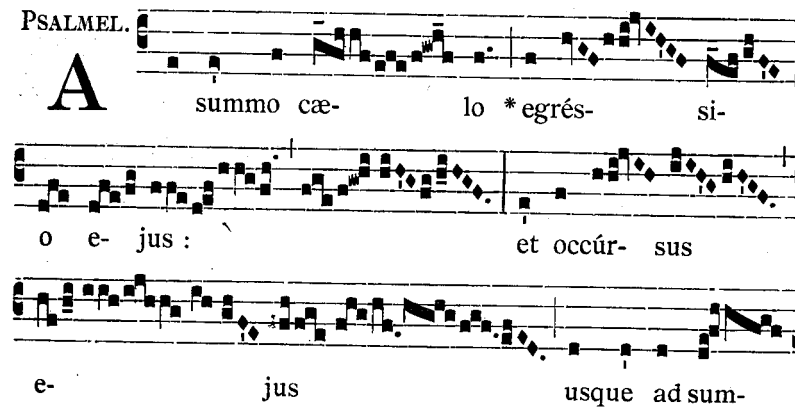

S Ic-ut fulgur * ve- nit ab O- ri- én- te,
et pa- ret in Occi- dentem : sic e- rit advén-
tus Fi- li- i hó- mi- nis. Vi- gi- lá- te o- mnes, et o- rá-
te : nescí- tis di- em, neque ho- ram, quando Dómi- nus
noster saécu- li fi- nem ponat.

Dominica II. de Adventu.

INGRES. **M** E- ménto nostri, * Dó- mi- ne, in be- neplá-
ci- to pó- pu- li tu- i : ví- si- ta nos in
sa- lu- tá- ri tu- o, ad vi- déndum in bo- ni-
tá- te e- lectó- rum tu- ó- rum, ut lau-
dé- ris cum haere- di- tá- te tu- a.

PSALMEL.

A summo cæ- lo * egrés- si-
o e- jus : et occúr- sus
e- jus usque ad sum-

mum e- ius.

∇. Cae-li e-nár- rant

gló- ri- am De- i :

et ópe-ra mánu- um e- jus annún-

ci- at fir- mamén- tum.

POST EPIST. Hallelújah. ∇. Veníte, *ut in Communi Dominicale II.*

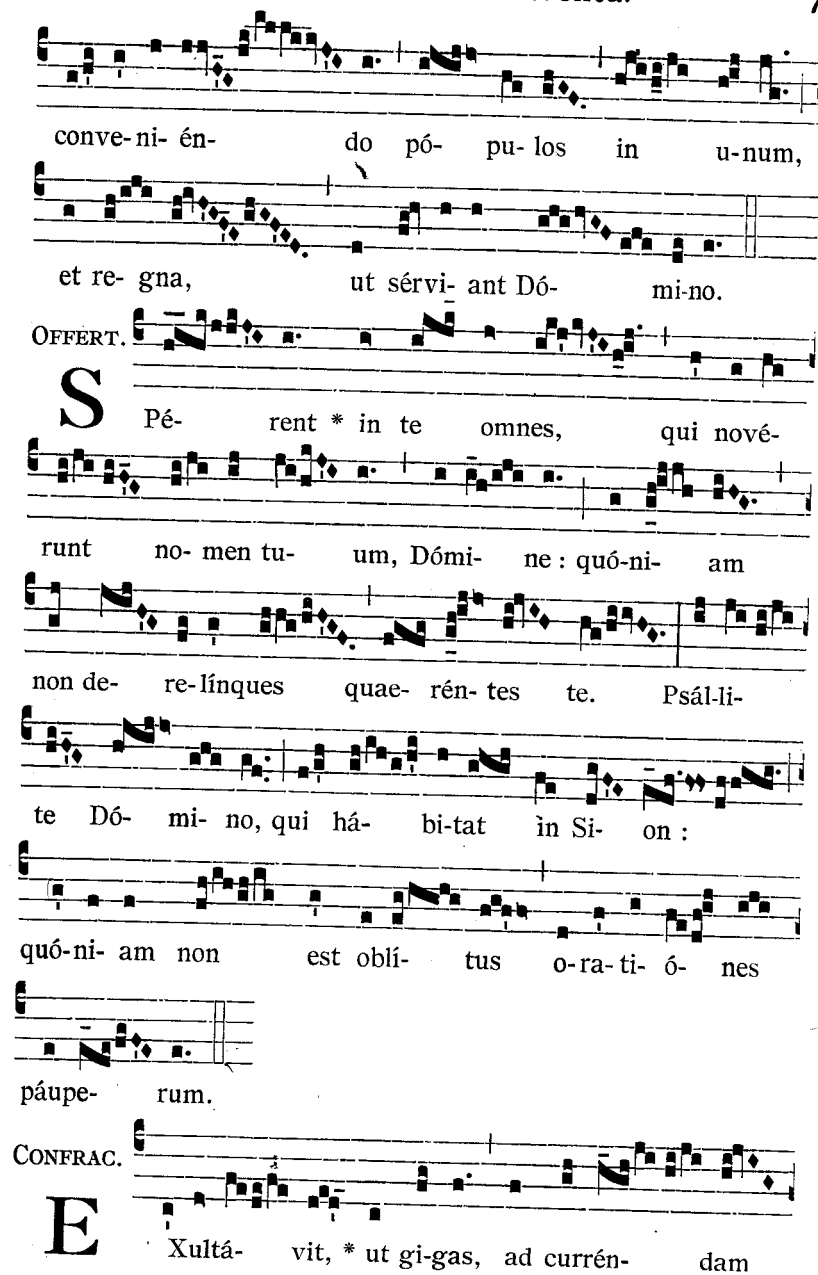
IN FERIIS. Hallelújah. ∇. Deus maniféste, *ut in eodem Comm. IV.*

POST
EVANG.

A N- nunci- é- tur * in Si- on no- men Dó-

mi- ni, et laus e- jus in Je- rú- sa- lem : in

conve- ni- én- do pó- pu- los in u- num,

et re- gna, ut sérv- ant Dó- mi- no.

OFFERT.

S Pé- rent * in te omnes, qui nové-

runt no- men tu- um, Dómi- ne : quó- ni- am

non de- re- línques quae- rén- tes te. Psál- li-

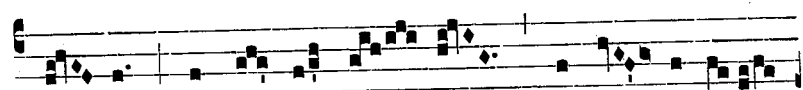
te Dó- mi- no, qui há- bi- tat in Si- on :

quó- ni- am non est obl- tus o- ra- ti- ó- nes

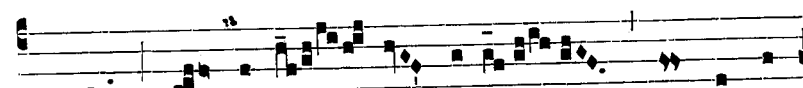
páu- pe- rum.

CONFRAC.

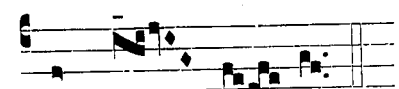
E Xultá- vit, * ut gi- gas, ad currén- dam

vi- am : a summo cae- lo egrés- si- o

e- jus : et occúr- sus e- jus usque ad

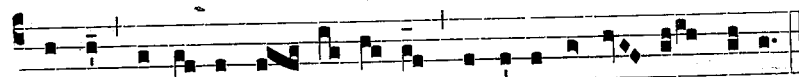

summum e- jus.

TRANS.

V

E-ni- et * fórti- or me post me, cu- jus non sum

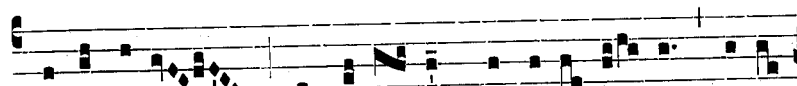
dignus sólve- re cor- rí- gi- am calce- amentó- rum e- jus.

Dominica III. de Adventu.

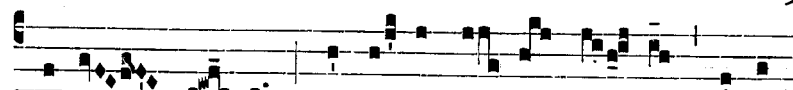
INGRES.

S

U- per- extollé- tur * super Lí- banum

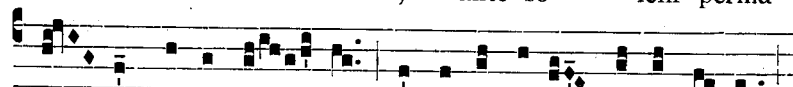
fructus e- jus : et flo- ré- bunt de ci- vi- tá- te sic- ut

foenum ter- rae : et e- rit no- men e- jus be- ne-

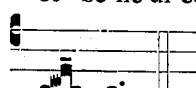
dí- ctum in saé- cu- la; ante so- lem perma-

né- bit nomen e- jus et ante lunam se- des e- jus,

et be- ne- di- céntur in i- pso o- mnes fi- nes

ter- rae.

PSALMEL.

Q

UI se- des, * Dó- mi- ne, su-

per Ché- ru- bim, éxi- ta po- ténti- am tu-

am, et ve- ni. V. Qui re-

gis Is- ra- el, inténde : qui de- dú- cis,